

LUND
UNIVERSITY

Den terapeutiska poängen med att använda djur i olika behandlingar

- En kvalitativ studie om användandet av djur i
behandling

Av
Marina Kron
Robert Ludekus

LUNDS UNIVERSITET

Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63

Höstterminen 2013

1
Handledare: Malin Arvidson

LUND
UNIVERSITY

Förord

Vi skulle vilja uttrycka vår tacksamhet till alla dem vars medverkan gjort det möjligt för oss att producera denna uppsats. Intervjupersonerna som var vänliga och förstående nog att dela med sig av sina kunskaper, erfarenheter och sin tid utan vars medverkan arbetet blivit omöjligt att fullfölja. Ett särskilt tack skulle vi även vilja rikta till språkläraren Yvonne Andersson, som på sin fritid varit oss till ovärderlig hjälp.

Tack så jättemycket!

// Robert & Marina

Abstract

Authors: Robert Ludekus & Marina Kron

Title: The point of using animals in different treatments (translated title).

Supervisor: Malin Arvidson

The aim of this study was to find out how professionals in various treatments regard the use of animals as part of the treatment. The aim was also to find out if the professionals see any positive or negative effects with having animals as part of the treatment, and what the clients view was on having animals in the organizations. The study was based on a qualitative research method which included interviews with six professionals from different professional and geographical areas in Sweden. A weakness we discovered in only interviewing the professionals was that we only received their direct view of having animals in treatment, and that the client perspective was received as second hand information. The results of the interviews showed that the client's physical and mental health increased by having animal as part of the treatment. Petting an animal makes the clients calmer and happier; it can also reduce depression and lower blood pressure. There has been a lot of resistance in Swedish treatment centers for some time regarding the use of animals as a therapeutic resource. The general Swedish view is that more research about the subject is needed. This view was also shared by the people we interviewed, who felt that there was a need for more education about the subject in both social work and health care.

Key words: Animals, social work, oxytocin, animal assisted therapy

Innehållsförteckning

1 Problemformulering.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Metod	9
1.4.1 Metodval.....	9
1.4.2 Intervjuform.....	10
1.4.3 Kodning	11
1.4.4 Meningskoncentrering.....	11
1.4.5 Validitet och reliabilitet.....	12
1.4.6 Urval.....	13
1.4.7 Avgränsning.....	15
1.4.8 Etiska överväganden.....	16
1.4.9 Litteratursökning	16
2 Tidigare forskning.....	17
2.1 Bakgrund.....	17
3 AAT, beröring och effekter på klienter.....	19
3.1 Animal assisted therapy	19
3.1.1 Oxytocin.....	20
3.1.2 Beröring.....	21
4 Autism.....	22
5 Teori.....	23

5.1 Kasam.....	23
5.2 Salutogent perspektiv	24
5.3 Anknytningsteorin.....	24
6 Resultat och analys	25
6.1 Presentation av resultat.....	25
6.1.1 Motiv till användning av djur i terapi.....	26
6.1.2 Hur ser interventionen ut?	29
6.1.3 Upplevda effekter av djur i behandling.....	29
6.1.4 Terapeutisk poäng med djur i behandling	31
6.1.5 Risker och svårigheter med djur i verksamheterna	32
6.2 Analys.....	33
6.2.1 Begriplighet	34
6.2.2 Hanterbarhet	34
6.2.3 Meningsfullhet.....	35
6.2.4 Anknytning till djur	36
6.2.5 'Evidensbaserad intervention' i kontexten AAT.....	37
7 Avslutande diskussion	41
7.1 Sammanfattning	41
7.2 Diskussion.....	42
7.3 Förslag till fortsatt forskning	43
Referenser:	44

Bilagor.....47

1 Problemformulering

Intresset för att använda djur i behandling i Sverige har ökat de senaste åren. Det har under senare tid bedrivits forskning kring de hälsofrämjande effekter djur kan ha, och det blir allt mer vanligt att djur används som en terapeutisk resurs för olika funktionsnedsättningar eller sjukdomstillstånd (Silfverberg 2009). På Malmö högskola finns det kurser som undervisar i vårdarbete med hundar och hästar, och de har varit väldigt populära. Inom kursen menar de att om man ska införa djur i behandling är det viktigt att personalen är legitimerad, och att man har en bra grund för att kunna använda djur i behandling (Larsson 2010). Vid Ersta Sköndal högskola pågår ett forskningsprogram om sällskapsdjurens betydelse för människors hälsa. Bakgrunden till detta är att djur i allt större utsträckning används inom socialt behandlingsarbete, vård och rehabilitering. Studier visar positiva resultat av djurens inverkan på människors välbefinnande, det är dock i stort sett ett outforskat fält.

När man använder djur inom vård, behandling eller rehabiliteringsprogram som del av terapin använder man begreppet AAT (Animal Assisted Therapy). Djur används inom terapi för en rad syften, och i arbete med olika målgrupper. Några exempel där djur används som del av behandling är ungdomshem, fängelser och psykiatriska sjukhus. De behandlingsområden vi berörde i vår uppsats var mestadels HVB-hem med målgrupper inom missbruk, familjeproblem, äldreomsorg, samt ungdomar med olika sorters problembild (Silfverberg 2009).

I Japan, Australien, Storbritannien och USA använder man djur i behandlingen av såväl kognitiva, somatiska som psykiska problem bland annat för att patienter ska känna en ökad trygghet i samtal, och för att motivation till behandling ska skapas (Malmberg 2008). Det specifika djuret har egenskaper som underlättar terapi och behandling då djurets närvaro och dess interaktion ger fördelar som kanske inte är möjliga att åstadkomma utan dess närvaro. Djuret fungerar på så vis som en mellanhand mellan en terapeut och dennes patient enligt Malmberg (2008), som vidare menar att ett exempel på detta är att om man klappar en hund kan detta göra så att man blir lugnare, och ridning kan göra så man får bättre kroppsuppfattning. Animal Assisted Therapy, är det närmsta man kan komma en samlingsbenämning för de behandlingsformer som använder djurens egenskaper och integrerar dem så de blir en del av behandlingsprocessen. Internationell forskning har visat på

en lång rad positiva effekter av att inkludera djur i olika behandlingsområden, både inom det sociala arbetet och inom sjukvården (Beck-Friis 2007).

Vid en internationell jämförelse praktiseras djurterapi i relativt begränsad omfattning i Sverige (Beck-Friis 2007). Hur kommer det sig? Bland de som använder sig av AAT i Sverige idag, vad baserar de sin användning av AAT på? Varför och hur har de valt att inkludera djur i sin behandling?

Evidensbaserad praktik innebär enligt socialstyrelsen (2013) att den professionelle väger samman sin kunskap och expertis med den enskildes önskemål och situation när insats ska väljas. Inom vård i Sverige framhålls vikten av bevis, det vill säga att man prioriterar behandlingsmetoder som anses ha erkänd evidensbaserad (Beck-Friis 2007). Enligt Jergeby & Sundell (2008) och Sundell et al (2010) är den evidensbaserade praktiken baserad på tre integrerade kunskapskällor. Den första kunskapskällan är den för tillfället bästa tillgängliga vetenskapliga kunskapen. Med detta menas att man ska grunda sina beslut utifrån vetenskapliga studier om insatsens effekter. I vissa fall finns det inte vetenskapliga studier bakom en insats utan då får man förlita sig på andra källor som säger något om insatsen. Den andra av de tre kunskapskällorna är brukarens erfarenhet och önskemål. Det är viktigt att lyssna på brukarens önskemål när det gäller val av insats. Brukare som upplever att en viss insats kan hjälpa dem är mer engagerade i behandlingen och det ökar sannolikheten för att insatsen fungerar (ibid). Den tredje och sista av de integrerade kunskapskällorna det evidensbaserade sociala arbetet är uppbyggt kring är den professionelles erfarenhet och förmågor (Jergeby & Sundell 2008, Sundell et al 2010). Inom evidensbaserad praktik så spelar den kompetens den professionelle har en viktig roll. Det är dessutom viktigt att den professionelle besitter empatisk förmåga och kan igenkänna brukarens problematik, och fatta beslut i samråd med denne (Socialstyrelsen 2013). Sundell et al (2010) poängterar också att det beror på vilken typ av beslut som ska fattas som avgör hur utformningen av den evidensbaserade praktiken ska få. När man står inför ett möjligt beslut om att exempelvis chansa att ge en viss intervention ett försök så kanske det krävs viss form av utbildning och licens för interventionsformen. I detta fall är det viktigt att se att det finns ett empiriskt stöd för att interventionen verkligen ger någon effekt (Sundell et al 2010).

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen var att undersöka vilka argument ett antal professionella använde som motiv för att inkludera djur i behandling, och få större förståelse hur och varför de använder djur i behandling. Med *hur* i detta sammanhang menade vi själva arbetsprocessen i vilka djuren deltar, och med *varför* menade vi den grund på vilken djuren användes, exempelvis om användandet baserades på evidensbaserad kunskap.

- Vilken är det terapeutiska poängen med att ha djur i behandling?
- Hur ser interventionen ut?
- Hur beskriver de professionella de effekter de uppnår genom användning av djur i behandling

1.3 Metod

I detta avsnitt kommer vi att presentera hur vi gått till väga vid insamlandet av vårt material, metodval, urval, kodning av materialet och etiska överväganden. För att få en så bred bild som möjligt bestämde vi oss för att söka behandlingsalternativ över hela landet.

1.4.1 Metodval

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod då vi ansåg den vara lämpligast i förhållande till vad som skulle undersökas. I en kvalitativ studie läggs tyngden på ord medan man i en kvantitativ lägger den vid kvantifiering vid insamling och analys av data. Vi använde oss av en ståndpunkt i den kvalitativa metoden som enligt Bryman (2011) kallas för kunskapsteori. Den inriktar sig på förståelsen av den sociala miljön. För denna uppsats innebar det att vi via de professionellas perspektiv undersökte effekterna av användandet av djur i olika behandlingsformer, och hur klienterna reagerade på närvaron av djur som en del av behandlingen. En kritik av den kvalitativa metoden är att man ofta utgår från sitt eget perspektiv vilket minskar validitet och tillförlitlighet. Bryman (2011) beskriver det som att man löper risken att *going native*. Forskare utgår från vissa perspektiv och bortser från andra (ibid).

Orsaken till att vi valt bort ett kvantitativt angreppssätt är att kvantitativa metoders svaghet är att alla delar av samhällslivet inte är nåbara med dessa metoders siffermätbarhet. Vidare är

socialt interaktion svårbeskrivbar genom kvantitativa data. Vi valde en kvalitativ metod eftersom sammanhangsbundna värderingar och nyanser går att komma åt med mycket större framgång (Ahrne & Svensson, 2011).

1.4.2 Intervjuform

Vi har samlat in data genom inspelade semistrukturerade intervjuer. Inom semistrukturerade intervjuer har man oftast frågor som är specifika dock så har man möjlighet att fördjupa svaren genom att gå in i djupare diskussion med den som intervjuas. Den här intervjuformen underlättar för respondenterna att besvara frågor på sina egna villkor, vilket torde vara svårt att göra i standardiserade intervjuer. För att skapa jämförbarhet är denna intervjuform mer strukturerad än en fokuserad intervju (May 2010). Detta innebär att vi i grunden hade samma frågor till alla intervjupersoner, men att vi kunde variera dem efter behov.

En intervju kan beskrivas som den samtalsrelation genom vilken en eller flera forskare söker förståelse för den/de intervjuade i syfte att skapa ett empiriskt underlag. Genom intervjun skapas den kontakt med fältet som syftet med intervjun är (Aspers 2007). Vi utförde våra intervjuer per telefon då respondenterna var utspridda över hela landet, och att vi inte hade möjlighet att besöka behandlingsområdena. Vi valde även att spela in intervjuerna. Även om vi har valt att använda inspelningsutrustning i våra intervjuer är vi väl medvetna om att det finns såväl för som nackdelar. Enligt May (2010) blir många hämmade eftersom de är medvetna om att det som sägs kommer att utsättas för noggrann granskning, vilket innebär att de kan komma att lägga band på sig under intervjun. Andra vill inte bli inspelade på band över huvud taget. Alla våra respondenter accepterade att vi spelade in samtalet. Vidare tar en inspelad intervjutimme mellan 8-9 timmar att transkribera. Du kan däremot få ett bra tolkningsunderlag eftersom samtalet och intervjuobjektet kan uppta intervjuarens hela uppmärksamhet istället för att denne ska vara upptagen av ett febrilt antecknande. Efter ett tag brukar närvaron av bandspelare glömmas bort av den intervjuade. Att intervjuaren omedvetet skulle lägga ord i munnen på den intervjuade, och på så sätt färga forskningen är lättare att upptäcka i efterhand med hjälp av bandspelaren (May 2010).

1.4.3 Kodning

För att göra intervjuanalysen lättare och mer hanterlig så valde vi att använda oss utav kodning. I vår kodning inspirerades vi av grounded theory i vilken man bryter ner det samlade materialet för att skapa kategorier att jämföra med varandra. Såsom Kvale (2010) refererar till Glaser och Strauss så är syftet med grounded theory att man ska utveckla en egen teori. Vi gjorde inte detta utan inspirerades bara av den under kodningen. Målet med detta är att man ska kunna göra egna kategorier som belyser de erfarenheter respondenterna förmedlat (Kvale 2010).

Kvale (2010) menar att för att utföra en kodning så måste man göra kodningsanteckningar, exempelvis att forskaren skriver ner benämningar för de olika koderna. Man ska skriva ner vem som kodade materialet, vilken tid man kodade det, de olika definitionerna för koderna samt vilka funderingar man har kring det. Vi kom i vår kodning att använda oss av datastyrd kodning som man använder sig av i grounded theory. Med detta menas att man läser materialet utan en bestämd kod, och att man utvecklar koderna genom tolkning av materialet (Kvale 2010). Vad som helst kan tolkas. Efter intervjuerna transkriberades materialet. Vi var noga med att få med allt som respondenterna sagt och lyssnade många gånger på inspelningen för att öka reliabiliteten i materialet. Genom transkriberingen kunde vi lättare få fram olika kodningskriterier genom att jämföra respondenternas olika uttalanden med varandra. På detta sätt kom principen för grounded theory i användning då vi läste materialet utan bestämda koder från början och utvecklade koderna genom att tolka materialet och jämföra delarna.

De olika exemplen på kodningskriterier vi kommit fram till efter kodningen av vårt material var: effekter, terapeutisk poäng, risker och svårigheter, brukarnas upplevelser, erfarenheter och kommunikation. De olika kriterierna särskildes genom färgläggning. Varje kriterium fick en egen färg. Kodningen ägde rum mellan 2013-05-07 och 2013-05-08 och utfördes av Marina Kron.

1.4.4 Meningskoncentrering

Vi bestämde oss för att använda oss av en metod som enligt Kvale (2010) kallas för meningskoncentrering. Meningskoncentrering innebär att man sammanställer

respondenternas svar till mindre och kortare formuleringar. De delar som har långa uttalanden pressar man ner så de blir kortare formuleringar. I vår resultatdel tog vi ta ut valda delar från respondenternas svar och komprimerade innehållet. Detta innebär att talspråk översattes till skrivsvenska, och att vissa delar kom att bli nerkortat till mindre formuleringar.

Analysen av meningskoncentrering består enligt Kvale (2010) av fem olika steg, det första steget är att forskaren, alltså vi i detta fall, läste igenom varje intervju för att först få en helhetskänsla. I steg två plockade vi ut de delar ur intervjuerna som enligt vår mening var relevanta för vår forskning. Det tredje steget är att forskaren ska formulera olika teman som man ser tydligt ifrån de intervjuades uttalanden och som forskaren uppfattar det, vilket Kvale (2010) kallar meningsenheter. I detta steg kodades intervjuerna och olika teman utvanns som utifrån våra frågor och respondenternas svar kom att belysas i resultatdelen. I det fjärde steget ställde vi syftesbaserade frågor till meningsenheterna för att se till att de utvalda delarna förblev relevanta inför sista steget. I sista steget knöt vi samman och beskrev de centrala intervjudelarna. I resultatdelen gjordes detta genom att våra centrala teman med respondenternas förkortade uttalanden analyserades och kopplades samman via litteratur.

1.4.5 Validitet och reliabilitet

Vi har i vår undersökning valt att använda en kvalitativ metod, så vi valde därför att förklara vår metods validitet och reliabilitet inom kvalitativ forskning. Enligt Bryman (2011) är reliabilitet och validitet viktiga kriterier för en kvantitativ forskare för att kunna få en bild av kvaliteten i undersökningen. Många kvalitativa forskare har diskuterat om dessa kriterier är relevanta i kvalitativa undersökningar. Bryman (2011) menar istället att man kan anpassa reliabiliteten och validiteten till kvalitativ forskning utan att ändra betydelsen av begreppen. De olika begreppen Bryman (2011) beskriver inom kvalitativ forskning är ”extern reliabilitet”, ”intern reliabilitet”, ”intern validitet” och ”extern validitet”.

Extern reliabilitet belyser hur en undersökning kan upprepas, och att det är svårt att upprepa en undersökning i kvalitativ forskning då sociala miljöer och dess betingelser inte är statiska. En kvalitativ forskare måste träda in i en roll som motsvarar den första forskarens vid en forskningsupprepning annars kan det den första forskaren observerar inte jämföras med ursprungsresultatet (Bryman 2011). Den som skulle återupprepat vår forskning skulle dels vara tvungna att göra ett nästintill identiskt målstyrt urval som det vi gjort och dels träda in i

de roller vi haft genom hela forskningsarbetet alltifrån empirinförskaffning till tolkning och analys. Därför delade vi (Brymans 2011) uppfattning om att frågan om reliabilitet i vårt arbete skulle få låg relevans.

Intern reliabilitet handlar om att de som forskar tillsammans kommer överens om vad de hör och ser och hur de tolkar det. Vi har båda uppfattat insamlad empiri likadant och gjort samma tolkningar efter genomgång av det insamlade materialet.

Intern validitet motsvaras inom den kvalitativa forskningen av trovärdighet, Vilket är ett bedömningskriterium av hur sannolika eller troliga resultaten är (Bryman 2011). Vi jämförde och analyserade dessutom resultaten av intervjuerna med hjälp av både forskningslitteratur och de teorier vi valt, vilket vi ansåg skulle höja trovärdigheten.

Extern validitet kallas inom kvalitativ forskning för överförbarhet, vilket bedömer huruvida resultaten är tillämpningsbara i andra sammanhang, och om resultaten från undersökningen kan användas i andra miljöer (Bryman 2011). Intervjudelen av forskningen vi bedrivit berörde flera olika behandlingsområden där djur används i varierande utsträckning som en del av behandlingen, vilket vi ansåg skulle tyda på ett brett sammanhang. Områden som kriminalvård och psykiatriska sjukhus, är exempel där forskning visar att djur med framgång används, men som vi på grund av etiska skäl valt att inte undersöka. Detta tyder enligt vår mening på att undersökningen vi utfört är möjlig att överföra till andra områden.

1.4.6 Urval

Målstyrda urval innebär att forskaren strategiskt väljer ut respondenter relevanta för forskningsfrågorna. Detta innebär alltså att intervjuobjekten inte slumpartat väljs ut. Syftet med målinriktat urval är att nå en förståelse för en social företeelse genom att välja personer eller organisationer som är relevanta för undersökningen (Bryman 2011).

Vi valde att inrikta oss på att intervjua de professionella inom olika behandlingshem som medverkade i användandet av djur som en del av behandlingen. En svaghet som vi lyckades urskönja är att de vi har intervjuat till stor del var själva populationen eftersom användandet av djur som rehabiliterande faktor inom olika behandlingshem inte var en vanlig företeelse i Sverige. Detta innebar att vi i stort sett inte kunnat göra något annat urval än det vi gjort. Det vi ansåg vara positivt var att vi fick ta del av kunskap som befann sig i områdets absoluta

framkant och att de inblandade därmed hade färsk kunskap. En uppenbar svaghet var att vi kan ha fått uppgifter färgade av den kunskapsbild de professionella inom behandlingsvärlden velat presentera. Denna färgning kan enligt våra farhågor ytterligare ha blivit förstärkt genom att vi i vår urvalsprocess valt bort att intervjua brukarna, detta innebar att det direkta brukarperspektivet kom att undgå oss. Vi försökte motverka detta genom vårt användande av tidigare forskning inom området som presenteras under avsnitten Tidigare forskning respektive AAT, beröring och effekter på klienter.

I tabellen nedan beskriver vi organisationernas bakgrund, verksamhet och målgrupp kort, samt ger dem en pseudonym som vi sedan använder i texten.

Pseudonym	Verksamhet	Målgrupp
Sara	Ett HVB-hem för gravida kvinnor, tonåringar och vuxna, som behöver stöd inför förlossning och första tiden därefter. Har hästar, minigrisar och kanin som huvuddjur, men också getter och katter	Förälder/föräldrar med psykosociala problem och deras barn 0-15 år. SoL, LVU, 56§ KvaL, kontraktsvård
Lars	Äldreboende. Djur som används i verksamheten är katter, hundar, fiskar, hönor, fåglar och en kanin.	Äldre
Anna	Ett HVB hem för vuxna kvinnor och män med livsproblem som kan ta sig uttryck i missbruk, psykiatriska	SoL- placering eller någon tvångsåtgärd, LPT, LRV, LVM eller § 24, i ålder 18 – 55 år.

	diagnoser eller andra destruktiva livsmönster. Klienterna bor i egna lägenheter där klienterna har möjlighet ta med sig sina djur	
Klara	Ett akuthem, utredningshem och behandlingshem. Finns ett eget stall med hästar som en del av behandling för de som vill	Målgruppen är flickor i åldern 12-18 år med psykosocial och/eller neuropsykiatrisk problematik, självskadebeteende, övergreppsproblematik och riskbeteende mot våld, kriminalitet och missbruk.
Sven	Ett HVB-hem för män och kvinnor. Har hästar, katter, minigrisar, getter och hund på verksamheten	Målgruppen är män och kvinnor med autism, aspergers syndrom, ADHD/DAMP, tourette, bordeline, dubbeldiagnos, psykiskt funktionshindrade, lättare retardation eller kombinationer. Även LRV, LPT och SoL-fall
Erik	Ett LSS-boende för flickor. Använder sig av hundar, katter, fåglar, höns och ankor i verksamheten	Flickor är i åldrarna 12-20 år med diagnosen Aspergers syndrom samt flickor med diagnos autism/autismliknade tillstånd samt tillägghandikapp såsom ADHD

1.4.7 Avgränsning

En orsak till att vi inte kommer intervjuva klienterna på de olika behandlingsalternativen är den uppenbara svårigheten att få komma till tals med dem. Dels befinner sig behandlingshemmen i olika delar av landet, och dels för att det både finns etiska och praktiska aspekter som gör att vi inte kan prata med klienterna på behandlingshemmen.

Brukarperspektivet blev ett andrahandsperspektiv då vi varit tvungna fråga de professionella om brukarnas inställning. Detta anser vi kan få till följd att brukarperspektivet kan få en bristfällig beskrivning eftersom de professionella dels kan ha en felaktig bild av hur klienterna uppfattar behandlingen, och dels att de professionella kan tjäna på att måla upp en så fördelaktig bild som möjligt av sin verksamhet.

1.4.8 Etiska överväganden

En forskningsetisk princip vi hade att ta hänsyn till i vår uppsats kallas för forskningskravet (Vetenskapsrådet 2002). Forskningskravet belyser fyra olika principer som är informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet. Vi valde att förhålla oss till samtliga punkter i forskningskravet. Enligt informationskravet skall man redogöra villkor gällande deltagande till respondenterna, detta gjorde vi genom att informera respondenterna vad som var syftet med vår uppsats och genom att berätta att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst. Detsamma gällde samtyckeskravet där man skulle ha samtycke från respondenten till att använda de uppgifter som lämnades under intervjun. Detta framförde vi till respondenterna innan intervjun samt att de kunde avsluta när helst de så önskade.

Konfidentialitetskravet innebär att det material som inhämtats ska förvaras säkert och att känsliga uppgifter ska skyddas. De enda som tagit del av informationen och materialet från våra respondenter är vi som uppsatsskrivare. När intervjuerna blev transkriberade raderades allt inspelat material samt att vi bestämde med respondenterna att de skulle få ta del av uppsatsen när den blev klar.

Utifrån Vetenskapsrådets (2002) nyttjandekrav kommer empirin som införskaffats bara användas i forskningsarbetet och inte i något annat syfte. Samtycket från samtliga punkter från Vetenskapsrådet (2002) fick vi av våra respondenter genom att informera om samtliga krav för dem innan intervjun började, och genom att fråga om de fortfarande ville delta i studien.

1.4.9 Litteratursökning

Vi inledde vår kunskapsorientering genom att via google använda oss av sökord och fraser som exempelvis ”Teorier socialt arbete med djur”, ”behandlingshem med djur i Skåne”, ”

behandlingshem med djur i behandling”, ”djur i samhällets tjänst”, ”evidensbaserat i kontexten AAT”, ”evidensbaserat ramverk” med flera. I vårt sökande hittade vi olika behandlingshem där vi tog kontakt och frågade om de ville ställa upp på en intervju. Vi har också använt oss av databaserna ”Lubsearch” och ”lovisa” för att hitta böcker och forskningsmaterial i ämnet. Vi använde oss av sökord som ”animal assisted therapy” och ”animals in therapy”. Vi hämtade även inspiration genom att läsa andras uppsatser för att få idéer om vilka böcker som hade kunnat tänkas passa in i vårt forskningsområde.

1.4.10 Arbetsfördelning

Även om arbetstyngden i de olika områdena varierat har vi ändå försökt se till att vi båda varit delaktiga i samtliga moment, så att vi båda fått gå en sträcka i ”den andres skor”. Med andra ord har båda två varit delaktiga i samtliga moment. De olika momenten vi genomfört är telefonintervjuer med respondenter, resultatsammanställning av intervjuer, transkribering, kodning och meningskoncentrering.

2 Tidigare forskning

I detta avsnitt redovisas för tidigare forskning samt den kunskap som finns inom djur i behandling. Syftet med genomgången är att sammanställa vad det forskats om tidigare, och på resultat från olika undersökningar kring området.

2.1 Bakgrund

Håkanson et al (2008) gav en översikt av forskning kring lantbrukets och sällskapsdjurens signifikans för människors hälsa. I denna översikt gick nämnda författare igenom 155 artiklar rörande de positiva hälsoeffekter djur kan ha på människor. Merparten av de studier som Håkanson et al (2008) redogör för var utförda utanför Sverige.

Håkanson et al (2008) berörde bland annat forskning om hur djur kunde påverka livskvalitén vid sociala mönster, sorg, trauman, djurägares hälsa, djurs aggressionshämmande effekt, djurs betydelse för anstaltsintagnas sociala interaktionsförmåga, hundars stressreducerande effekt, med flera.

Flertalet av studierna har gjorts i Australien, Canada, USA och Storbritannien. Det är väldigt få som gjorts i europeiska länder och endast ett fåtal av dem gällde svenska förhållanden. Man har också funnit studier gällande personer som tillhörde identifierade riskgrupper eller personer som hade olika former av funktionsnedsättning. Med riskgrupper menas ett brett spektrum marginaliserade grupper med risk för ohälsa (Håkanson et al 2008).

Den knapphändiga forskning som gjorts på hundens roll i behandling fokuserade främst på att beskriva, snarare än att kritiskt analysera hundens funktion i rehabilitering. Många av artiklarna utgick ifrån de effekter hunden visade sig ha på äldre personers hälsa. Banks et al. (2007) visade i sin studie att djur på äldreboenden kunde göra så att de äldre inte kände sig så ensamma. En annan studie av (Kaiser et al. 2002; Luftwack-Bloom 2005) menade att de äldre som fick besök av hundar hade lägre grad av depression än de äldre som aldrig fick besök av hundar (Silfverberg 2009).

Hästunderstödd terapi som behandlingsarbete har funnits i Sverige sedan 1950-talet. Den första tiden så framkom terapin inom sjukvården och inom neurologisk rehabilitering, men under 1990-talet blev hästunderstödd terapi också en behandlingsform inom socialtjänst, psykiatrisk vård och kriminalvård. År 2005 startades utbildningar inom hästunderstödd terapi i Sverige. Idag finns det vetenskapligt underlag som visar att hästunderstödd terapi är både positivt och effektivt för människor. Internationella erfarenheter har visat på att barn med anpassnings och beteendestörningar såsom exempelvis social och emotionell problematik, kan ha stort utbyte av aktiviteter med hästar. Trygghetskänslan ökar, det ger motion, samt att beteendet kan modifieras (Traetteberg 2006). Hästrelaterade aktiviteter har visat sig kunna förse ADHD drabbade barn med koncentrations, och uppmärksamhetsträning. Detta leder till att barnen blir lugnare och mer avslappnade och får förbättrad kroppskontroll (Traetteberg 2006). Även fast det är vetenskaplig forskning bakom det så ses det ofta som ett alternativ behandling och inte som evidensbaserat (Sandgren 2008). Påståendet att ridterapi likt många andra fält inom såväl rehabilitering som fysioterapi saknar vetenskaplig basering av behandlingens effekt stöds även av Traetteberg (2006) som dock vidare menar att forskning intensifierats och forskningsutbytet länder emellan utökas, vilket leder till att allt fler resultat blir publicerade.

3 AAT, beröring och effekter på klienter

De professionella vi kom i kontakt med hade olika bakgrund, förväntningar och målgrupperna på behandlingshemmen skilde sig också. När det handlar om djur i behandling är Animal Assisted Therapy ett av de vanligaste inom området (Pavalides, 2008). Vi bestämde oss för att ge en mer ingående beskrivning av Animal Assisted Therapy i följande kapitel och vilka effekter djur kan ha på klienter.

3.1 Animal assisted therapy

Animal assisted therapy (AAT) kallas den process där djuren integreras i behandlingen i syfte att göra dem till en del av den terapeutiska kommunikationen. De människor som deltar i experiment baserade på Animal Assisted Therapy placeras inte med bara ett djur, utan det brukar vara flera djur under ett och samma terapeutiska sammanträde. Djur som brukar ingå i animal assisted therapy är hundar, katter, fåglar, marsvin, reptiler, lamor, hästar, delfiner och alpackor. Djuret blir ett medium för interaktion med ett terapeutiskt syfte. Den terapeutiska användningen av djur beskriver man på tre grundläggande sätt (Pavalides, 2008). Det första är när husdjur används som sällskap till de personer som bor ensamma i sina egna hem eller på särskilt boende. Det andra är när husdjur används på olika institutioner där de hjälper till att vara de boendes ledsagare. Det tredje är när djuren besöker olika verksamheter för att liva upp de boende i deras vardag och ge ett kärt samtalsämne. Exempel på effekter kan vara att hunden gör så att man kommer ut i naturen, att man träffar nytt folk så att både fysisk aktivitet och socialt umgänge ökar. Detta kan i förlängningen leda till att både depression och stress reduceras, samt att medicinkonsumtionen kan minskas (Norling, 2002).

Det finns många olika fysiska och psykiska fördelar med Animal Assisted Therapy. Till exempel kan klappandet av en hund få effekten att blodtrycket sänks. En rapport av Connom och Miller (2000) skriver att Animal Assisted Therapy hade en lugnande inverkan på intensivvårdspatienter, och att det kan öka deras styrka, balans och rörelseförmåga. Sjuksköterskor har använt sig av AAT för att minska ångest hos patienterna och för att minska behovet av medicinering. AAT kan också bidra i minskandet av rädsla och ångest hos de patienterna som har en psykiatrisk diagnos. Forskningsrapporter har visat att användandet av AAT gett dessa positiva resultat i hjälpandet av ryggmärgsskadade personer (Velde & Cipriani² & Fisher, 2005).

Forskning har visat att djur har många positiva effekter på människan, både psykiskt och fysiskt och detta är något man strävar efter inom AAT. I Norlings (2002) forskningsöversikt om djur i vården berättar han om en forskare vid namn Fossier-Varney (2001) som forskat om användandet av AAT inom vården. Fossier-Varney (2001) redovisade enligt Norling (2002) försök med AAT på patienter som varit svårskötta eller där vanlig behandling inte har fungerat. I ett av fallen beskrivs en 69 årig dam som lider av avancerad Alzheimers. Hon vägrar ha kontakt med någon, är sängliggandes och har självskaumbeteende. Det andra fallet handlar om en man som är 74 och som har svåra beteendestörningar, är aggressiv, skriker konstant samt har självskaumbeteende. Personalen på vårdhemmet har specialutbildats i AAT-behandling, och hunden som ska hjälpa är en 5 årig Golden retriever som är en utbildad assistenthund. Behandlingen som gavs varje vecka varade 45 minuter/patient och hunden och personalen arbetade med de båda patienterna. Det tog 6-8 veckor innan effekterna började märkas, kvinnan slutade att skada sig själv, hennes stressnivå sjönk, hon blev mer kontaktbar och började kommunicera. Mannen fick en större känsla av trygghet, slutade skrika och vara aggressiv och hans medicinering kunde minskas. Hunden hade en lugnande effekt på både personal och patienter (Norling 2002).

3.1.1 Oxytocin

Forskning kring AAT visar att djur kan ge människor en lugnande effekt, men att det finns väldigt lite svensk forskning kring ämnet. En som har forskat och studerat sambandet mellan människor och djur är Kerstin Uvnäs Moberg som i skrivande stund var professor i djurfysiologi. Hon skriver i sin bok om oxytocin som är ett hormon, som genom evolutionens lopp har funnits hos i stort sett alla djurarter. Områdena i hjärnans nerver som påverkas av oxytocin är desamma som reglerar sambanden mellan puls, rörelse, känslor och blodtryck (Uvnäs Moberg, 2000).

Forskning som gjorts om oxytocinets effekter på djur har visat att när det injiceras i djur blir vissa naturliga beteenden förstärkta. Ett exempel som beskrivs är att om råttor får låga doser av oxytocin blir de mindre rädda och mer nyfikna. Baserat på denna forskning har man dragit slutsatsen att oxytocin har en ångestdämpande effekt. Vidare har forskningen visat att andra effekter som oxytocininjicering medfört är att råttorna blir mindre rädda för kontakt, aggressionen minskar och samspelet mellan råttorna blir vänligare (Uvnäs Moberg, 2000).

Råttor som behandlats med oxytocin blir lugnare och deras inlärningsförmåga förbättras. Uvnäs Moberg (2000) anser det vara troligt att dessa effekter även är uppnåeliga för människor. När Uvnäs Moberg studerade processerna med djur i vården uppmärksammade hon att man kan få samma effekt av att klappa ett djur som man får vid massage. Oxytocinet frisätts då och det ger en lugnande effekt hos människor. Oxytocinet anses dessutom kunna förbättra människors inlärning då det minskar stress samt att hormonet skulle höja inlärningsförmågan (Uvnäs Moberg 2000).

Uvnäs Moberg (2000) beskriver olika diagnoser som skulle kunnat behandlas med oxytocin, så som ADHD, Damp, och högt blodtryck. Författaren menar att människor utsatta för stress i olika situationer kanske hade blivit hjälpta av någon typ av oxytocinbaserad medicin.

3.1.2 Beröring

Beröring har genom historiens lopp använts som ett sätt att kommunicera uttryck för tillgivenhet, vänskap, trygghet och tröst. De lugnande effekter som oxytocinet ger sker inte bara genom beröring utan det kan också ske via dofter. De lugnande effekterna kommer av att oxytocinet produceras av både lukter och beröring. Beröring är för hundägare en central del av kontakten och kommunikationen med hunden, man klappar sin hund eller borstar den och samtidigt kommunicerar hunden tillbaka genom att lägga sig nära intill sin ägare, eller slicka på handen vilket gör att blodtrycket och pulsen sänks hos både hunden och människan (Beck-Friis 2007). Beröringen kan som sagt ge många positiva effekter och de psykologiska effekterna blir att man blir glad och lugnare av beröring (*ibid*). Barn och demensdrabbade personer med koncentrationssvårigheter kan med hjälp av beröring bli lugnare. Beck-Friis (2007) menar att beröring gör så att oxytocinet minskar andelen stresshormoner, vilket förklarar varför massage och smekningar är bra för människor.

Forskning om relationen och anknytningen mellan barn och mor är nära förknippad med forskningen inom beröring. Anknytningsforskningen kommer från den psykologiska forskningen om hur funktioner som relation, tillit och empati utvecklas hos barn. Denna forskning berör också de funktionerna i människors och djurs sociala utveckling. I Tyskland och USA forskas det kring huruvida närvaron av djur kan ha inverkan på människors empatiutveckling och på deras anknytning. Undersökningen handlar om barn som är aggressiva och har brist på empatisk förmåga. Det visade sig att närvaron av djur minskade

barnens aggressionsnivåer, samt att deras empatiska utveckling stimulerades. Den relation som djur och människor har skiljer sig mycket från relationer människor emellan. Exempelvis sker kommunikation mellan människa och djur huvudsakligen genom beröring och olika rörelser samt att djuret kan reagera och visa känslor via sitt uppträdande (Håkansson et al 2008).

4 Autism

Autism är en komplex sjukdom som skiljer sig från individ till individ, det är en medfödd funktionsnedsättning som kan innebära en störning i utvecklingen. Ett barn kan ha svårt med språket och vara aggressiv medan ett annat kan ha bra kommunikationsförmåga, men sakna social ömsesidighet (Pavilides 2008).

För många individer med autism har djurterapi varit till stor hjälp i deras liv. Många föräldrar har berättat att deras barn sagt sina första ord då de ridit. En av anledningarna varför ridning är så bra är för att det är en aktivitet som är rytmiskt, så att barnen måste arbeta för att hålla balansen. Terapeuter har sedan många år tillbaka vetat att aktiviteter med rytm som att gunga eller hålla balansen när man går på en bräda hjälper hjärnan (Pavilides 2008). Hundar kan exempelvis öppna för många olika sociala användningsområden för barn och vuxna med autism. Vissa barn som inte pratar alls kan ha djupa band till hundar, och kan kommunicera med dem. Användandet av hundar kan ge olika effekter till olika personer som har autism. Att vara med hundar har för vissa varit det bästa som hänt dem, medan det för andra inte varit till någon hjälp alls då de är rädda för hundar. Exempelvis kan hundskall göra ont i öronen vilket väcker rädsla, eller så kan hundens lukt bli ett problem då den för vissa kan vara för intensiv (Pavilides 2008).

Pavilides (2008) beskriver att en av de största utmaningarna med att placera en assisterande hund till personer med autism är om hunden och personen får ett speciellt band till varandra. Detta är mycket mer komplext än vad det är med andra assisterande hundar som bara har en person de måste ha band med. En hund som är assistent till en person med autism måste både skaffa band och förtroende med personen som har autism samtidigt som den också måste ta order från vuxna (Pavalides 2008).

En av fördelarna med att ha en assisterande hund till barn med autism är att hunden kan hålla ett autistiskt barn borta från farliga miljöer. Hundarna kan tränas att stoppa och blockera ett barns rörelser om fara är nära. Många barn med autism försöker ofta rymma hemifrån, och i sådana fall kan hunden varna föräldrar när barnet försöker rymma. Familjer med autistiska barn har också sagt att barnet blir lugnare av att ha en hund i närheten (Pavalides 2008). En annan fördel är att hundar i behandling kan göra så att personer med autism kan komma närmare samhället och bli mer individuella. Hundar kan också hjälpa dessa personer med det sociala på så sätt att de måste gå ut och rastas, och att personen därigenom träffar andra människor. Dessutom kan de bara genom sin närhet vara ett emotionellt stöd (Pavalides 2008).

5 Teori

De teorier vi valt att använda oss utav i belysandet av AAT är kasam som beskriver känslan av sammanhang (Gassne 2008) och anknytningsteorin (Bowlby 2010) och hur denna kopplas till biologiska funktioner och frisättningen av oxytocin av Moberg (2000). I det följande avsnittet presenterar vi de teorier som vi valt att använda i vår analys.

5.1 Kasam

Aaron Antonovsky beskriver enligt Gassne (2008) begreppet kasam, vilket är en förkortning av känsla av sammanhang och är ett mått på upplevd hälsa (Gassne 2008). Människor formar sin tillvaro och sina liv efter vår förmåga att kunna göra livet begripligt, hanterbart och meningsfullt. Antonovsky menar att en del människor har en känsla av att de tillhör ett betydelsefullt sammanhang utanför sig själva, det kan exempelvis handla om samhörigheten man har till sin släkt, sin familj eller någon förening. Om man känner ett så kraftigt kasam mår man i flesta fall bättre och man kan uppleva sig ha en god livskvalitet.

De tre komponenterna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet bildar tillsammans en känsla av sammanhang vilket Antonovsky definierar som det övergripande begrepp som svarar på frågan i vilken grad en individ har kapacitet att möta livets förändringar, men ändå kunna bevara en rörelse i riktning mot hälsa. Med de tre komponenterna menar Antonovsky att människan kan begripa sin värld, hantera det som sker och att man känner att de utmaningar som kommer är värda att investera sin tid på Gassne (2008).

När människor råkar ut för problem eller svårigheter uppstår ett tillstånd av spänning som måste hanteras. Generella motståndsresurser som Gassne (2008) i det han refererar till Antonovsky (1991) kallar de olika resurser vi använder oss av i syfte att hantera nämnda tillstånd. Vidare anger Gassne (2008) i sin referering att god ekonomi, socialt stöd, kulturell stabilitet, jag-styrka är exempel på dylika resurser. Gassne (2008) menar att eftersom vi i livet ständigt måste aktivera de tidigare nämnda resurserna, leder det till att en livserfarenhet skapas. En livserfarenhet som berättar för oss att livet blir vad Gassne (2008) kallar begripligt på grund av den förutsägbarhet som den återkommande resursaktiveringen leder till, som i sin tur leder till att kapaciteten att hantera specifika svårigheter byggs upp. Grundtanken är att det som sker i människans tillvaro upplevs som förutsägbart och begripligt, hanterbart och meningsfullt.

5.2 Salutogent perspektiv

Gassne (2008) belyser det salutogena perspektivet i vilket syftet är att försöka klarlägga orsakerna till att vissa förblir vid god hälsa trots problem, sjukdomar och bekymmer. Det som kan innefattas i ett salutogent perspektiv har en gemensam faktor i det att man lägger tonvikten i de områden som hör samman med det som gör att vissa kan hantera svårigheter på ett bättre sätt än förväntat i förhållande till problematiken (Gassne 2008). Ur ett salutogent perspektiv fokuserar man på att främja mognad och utveckling hos individer, grupper, familjer och nätverk. Det salutogena perspektivet fokuserar på processer och faktorer som bidrar till att hjälpa människor som är utsatta. Sett ur ett salutogent perspektiv försöker man utröna vad det är som gör att vissa personer undviker utvecklandet av större problematik/skadeverkningar, när andra brukare utvecklar sjukdom, utanförskap, och så vidare (Gassne 2008).

5.3 Anknytningsteorin

Bowlby (2010) menar att anknytningsteorin betraktar de intima känslomässiga banden som man har till andra individer. Det kan handla om att man vill ge omvårdnad till någon annan eller att man får omvårdnad av någon annan. Detta stärker den psykiska hälsan och gör att personligheten fungerar mer effektivt. Ofta är det den som är svagare som söker omvårdnad hos den som är klokare och smartare. Hur mycket närhet beror på olika omständigheter. Detta begrepp förklaras som anknytningsbeteende (Bowlby 2010). Anknytningsbeteendet är det

beteende som gör att människor behåller närhet till någon som kan uppfattas klara av världen bättre. Detta aktualiseras mest när personer är sjuka, rädda eller när de behöver omvårdnad och tröst. När man vet att en anknytningsgestalt är nära och tillgänglig så ger det människor en känsla av trygghet och uppmuntran (Bowlby 2010). Vidare menar Bowlby (2010) att ett viktigt inslag i anknytningsteorin är att genom ett kontrollsystem i det centrala nervsystemet blir anknytningsbeteendet organiserat, vilket innebär att exempelvis blodtryck och kroppstemperatur hålls inom det normala. Teorin menar att anknytningskontrollsystemet håller människors relation till sin anknytningsgestalt inom vissa geografiska gränser och att man använder sig av olika kommunikationssätt för att öka tillgänglighet även över större avstånd.

6 Resultat och analys

Vi har med hjälp av kvalitativ metod intervjuat professionella på sex olika verksamheter där de använder djur i behandlingssyfte. Vi har i vår analysdel presenterat resultaten från våra intervjuer och analyserat dem med hjälp av våra teorier kring kasam och anknytningsteorin, och med hjälp av tidigare forskning. Vi har valt att i vår resultatdel presentera de professionella vi intervjuat under pseudonymer då materialet är konfidentiellt och för att vi ville bevara deras anonymitet. I avsnittet ”Urval” finns en tabell som kort beskriver organisationernas bakgrund, verksamhet och målgrupp.

6.1 Presentation av resultat

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka vilka argument de professionella använde som motiv för att inkludera djur i behandling och att få större kunskap i hur och varför de använder dem i behandlingen.

Nedan presenterade vi resultaten under följande rubriker: 1 Motiv till användning av djur i terapi, 2 Hur ser interventionen ut? 3 Upplevda effekter av djur i behandling, 4 Terapeutisk poäng med djur i behandling, 5 Risker och svårigheter med djur i verksamheterna. Vi har sammanfattat de olika intervjupersonernas yttrande till kortare meningar då långa formuleringar behöver kortas ner för att få fram huvudinnebörden i intervjun (Kvale 2010). Detta sker i enlighet med metoden Kvale (2010) kallar meningskoncentration.

6.1.1 Motiv till användning av djur i terapi

En av våra frågor var varför intervjupersonerna blev intresserade av att använda djur i behandling. Vissa hade inget klart svar över anledningen varför, dock var det några av dem som hade en tanke bakom det. Det var i vissa fall svårt att skilja mellan vad som gjorde att en organisation startade med djurterapi, och de argument de framförde som motiv till djurterapi.

6.1.1.1 Bakgrundsmotiv

Nedan beskrev vi hur några av intervjupersonerna berättade om bakgrunden:

Anna, som arbetar med missbrukare, beskriver en närmast pragmatisk motivering till hur det kom sig att de har djur inom sin verksamhet. Enligt respondentens erfarenhet är många personer med missbruksproblematik djurägare och menar att djuren kan skapa trygghet hos klienten. Ett problem har varit att klienter nekats behandling på andra behandlingshem då de inte fått ha med sig sitt djur. Behandlingshemmets läge ansågs vara så bra att de kunde erbjuda klienterna möjligheten att ta med djuren till boendet. Att man fick ha tillgång till att ha djuren med sig till behandlingshemmet var för att fylla klienternas behov och önskemål, och var inte motiverat av en tanke att djur kunde användas i terapeutiskt syfte. Respondenten beskrev att även fast de inte hade terapeutiskt syfte med att låta klienterna ta med sig sina djur till behandlingshemmet så har personalen märkt att djuren fungerar jättebra som terapeutiskt hjälpmedel då de klienter som varit oroliga eller har haft ett drog sug ofta blivit lugnare utav att ge sig ut och gå med sina hundar eller klappa sin katt.

Klara ger ett personligt intresse för hästar som motiv till hur det kom sig att de nu arbetar med hästar i terapeutiskt syfte. Klara beskriver:

”Jag var intresserad av både hästar och ridning och tyckte att det vore kul att kombinera detta med arbetet här. Ridning som aktivitet har alltid erbjudits här, även innan vi hade egna hästar.”

Klara fortsätter och förklarar hur man såg att samvaron med hästar hade en positiv effekt på klienterna:

”Många av våra klienter fungerar inte väl i andra sammanhang, men i stallet går det jättebra. För tillgänglighetens skull valde vi att skaffa egna hästar istället för att förlita oss på ridskolan”. (Klara)

Motiven bakom användning av djur i terapi i fallen som beskrivs ovan tycks pragmatiska: de är styrda av klienters privata behov, eller av personliga intressen hos de som arbetar inom organisationerna. Det här skiljer sig från sättet Sara beskriver hur det kom sig att de använder sig av hästar, mini grisar, kaniner, getter och katter.

”Jag var inspirerad av animal assisted therapy, så jag har under flera år själv arbetat fram metoder för hur vi kan göra nytta av djur i terapin här.”(Sara)

I resultaten ovan framkommer det att de flesta av de intervjuade utgår efter vad de upplevt, samt efter klienternas privata behov och inte från någon systematisk tanke eller forskning kring AAT. Sara menade att även fast personen blivit inspirerad av animal assisted therapy så får man inte kalla det terapeutiskt syfte om man inte besitter adekvat utbildning inom området. Sara poängterar att de istället kallar det aktiviteter då ingen på behandlingshemmet har en terapeutisk utbildning som legitimerar deras användande av djur i behandlingsarbete.

Sara beskriver vidare om vad som är syftet med AAT inom deras verksamhet på följande sätt:

”Metoden går ut på att efter att ha kommunicerat med djur ta upp klientens reaktioner i det efterföljande samtalet med behandlaren. Vi har ofta haft utåtagerande barn med bland annat dåligt självförtroende och kommunikationssvårigheter. Djur ger så mycket respons vilket gör det lättare att sätta ord på det som sker.” (Sara)

Syftet med metoden är enligt Sara att man med hjälp av djuret får reaktioner som man sedan tar med sig i samtal eller att man pratar om det som händer och sätter ord på det som sker i mötet med djuret. Det här svaret visar på ett motiv som är mer direkt knutet till själva behandlingen och det mål man strävar efter, nämligen bättre kommunikation med klienterna. Sara påpekade också att man väljer vilket djur som passar bäst ihop med den klient man har.

Sara beskriver att de har många olika djur i sin verksamhet, men att hästar är ett av huvuddjuren inom verksamheten, och menar att de arbetar med hästarna på ett sätt så att det är kommunikationen som är i centrum och inte själva ridningen. Hon menade att klienterna

kommunicerar med hästen genom att de klappar den, borstar den och att de med hjälp av ridläraren lär sig hur man ska styra hästen med tyglarna.

Resultat från samtliga intervjuer visar att anledningen varför de professionella har djur på behandlingshemmen kan bero på olika faktorer, men att kommunikationen med djuret och effekten djuren kan ge är en viktig faktor till användandet av djur i behandling.

6.1.1.2 Beröring som kommunikation

Ovanstående svar från Sara menar att hästarna är det som är i fokus i behandlingen. I verksamheten har vi sett att de professionella uppmärksammat att klienter som haft svårt att kommunicera, eller har dåligt självförtroende fått mycket stor respons från djuren. Vi har också uppmärksammat att syftet med kommunikationen med hästen inte är ridningen, utan det är allt det andra runtomkring som att pyssla om hästen, borsta och klappa den.

Vi intervjuade ett äldreboende där de hade hundar, katter och kaniner inom verksamheten. Lars har märkt att klienter ofta glömmet namnen på personalen, men inte på djuret och att man på så sätt kan få kontakt med den demenssjuke genom djuret. Detta blir någon form av kommunikation mellan den demenssjuke och djuret. Lars menar att kommunikationen mellan djuret och den demenssjuke blir till då de äldre böjer sig ner och klappar djuret och att respondenten märkt att när de äldre klappar djuret så väcks omhändertagandekänslor fram hos de boende.

De professionella har uppmärksammat att det som blir i fokus i att använda djur i behandling är kommunikationen mellan klienten och djuret och att det kan ske på många olika sätt. Djuret kan göra så att brukarna kan prata om sina egna handlingar och känslor, och att det kan väcka omhändertagandekänslor hos vissa klienter. De professionella som hade hästar berättade att det viktigaste är aktiviteterna och skötseln kring hästen, och att klienterna får känna att de pysslar om och tar hand om någon annan levande varelse och inte bara själva bli omhändertagna.

Utifrån intervjupersonernas uttalanden kan man se de känslomässiga banden klienterna har till djuren på verksamheterna. Att kommunikationen inte handlar om att rida eller att prata utan att beröring kan locka fram känslor av omhändertagande och att de har en lugnande effekt på klienterna.

6.1.2 Hur ser interventionen ut?

Mångfalden av de professionella påpekade att arbetet med djuren var till för att hjälpa klienterna att finna tillbaka till sig själva igen. Djuren kunde göra så att de intagna kände sig mer trygga och välkomna, djuren kan skapa ett socialt samspel för de brukare som tar hand om skötseln kring djuren. Några av våra respondenter beskrev för oss hur en dag kan se ut för klienterna på deras verksamhet. Två av intervjupersonerna svarade på följande vis:

”Dagen börjar med att vi går ner till stallet. Det som händer efter det är till dels beroende på klientens önskemål och tidigare erfarenhet av hästar. Klienternas erfarenhet av hästar varierar, men klienten jag hade idag hade ridit väldigt mycket innan hon kom till behandlingshemmet. Det var klientens första ridning i vår regi så jag visade bland annat sadelkammare och foderrum. Efter det bestämde vi vilka hästar som skulle ridas, tog in dem och borstade, samt förberedde dem. Efter en timmes ritt kom vi tillbaka, varpå hästarna sköttes om. Denna variant på dagsrutin riktar sig främst mot de klienter som har större hästvana, medan de med liten eller ingen vana av hästar i första hand fokuserar på att pyssla om hästen och gå på promenad med den för att bekanta sig med den. Saknar klienten erfarenhet av hästar pratar man om hur den betar sig och hur fungerar, genom att ge information om dem och till exempel berätta att de är flockdjur.” (Klara)

”Klienterna på vår verksamhet får ansvara för skötseln av djuren med hjälp av personalen. De får varsitt ansvarsområde i djurskötseln i syfte att ansvarskänslan ska få dem att växa. Klienterna ska se att de inte bara duger till att bli hjälpa, utan att de också själva ska känna att de kan bistå med något. Genom att de kan se att djuren mår bra och är välskötta i kombination med beröm från personalen ska klienterna kunna känna att de gjort rätt för sig och duger till något.” (Sven)

Från deras uttalande att döma kunde man få känslan av att ta hand om djuret och vara ansvarstagande är en viktig del i interventionen med djur i behandling. Att klienterna ska känna att de tar hand om någon och inte bara blir omhändertagna själva.

6.1.3 Upplevda effekter av djur i behandling

Vilka effekter ger djuren i verksamheterna var en av våra frågor. Några av dem vi intervjuade svarade på följande vis:

”Vi har i vår verksamhet haft väldigt traumatiserade barn som inte pratar. Får de kontakt eller en relation med en häst eller gris så kan man därefter samtalsmässigt bearbeta deras upplevelser.” (Sara)

”De positiva effekterna är att djuren gör så att de nyinflyttade snabbare kommer igång, och att de blir mer rörliga och aktiva” (Lars)

”Jag upplever att klienterna saknar ofta närhet och kärlek då deras närstående tagit avstånd från dem på grund av deras problematik. Förhållandet till ett djur är kravlöst.” (Anna)

Klara som har hästar på sin verksamhet har uppmärksammat att klienterna växer av att vara i stallet med hästarna. Klienternas självkänsla och självförtroende byggs upp och klienterna blir mer lyhörda för andras behov genom att ta hand om djuren. En annan effekt Klara påvisar är att klienter som är väldigt rädda och osäkra vid ankomst till verksamheten kan med hjälp av hästarna och ridning våga mer och man ser hur de växer av att de lyckats åstadkomma något.

Av ovanstående citat från Klara kan man se att de olika effekter djuren ger varierar i stor utsträckning. Det kan vara allt från att djuren gör så att de nyinflyttade kommer igång snabbare genom att ut och gå med hundarna på verksamheten till exempel, eller att effekten kan bli att man med hjälp av djuret kan få kontakt med klienten som man annars inte kunnat.

Något som alla intervjupersoner varit överens om är deras åsikt att djuren kan ge många positiva effekter. De kan ge värme och kärlek och vara ett socialt stöd när man behöver det. Att de äldre blir aktivare och rörligare och att de snabbare finner sig tillrätta vid inflyttningen till boendet är något vi tidigare nämnt.

För att få fram brukarperspektivet ville vi veta hur de professionella såg brukarnas upplevelser av att ha djuren på de olika verksamheterna. De professionella svarade på följande vis:

”Föräldrar som skriker och är häftiga mot sina barn har kunnat anpassa kroppsspråket efter situationen, vilket även barnen lärt sig. Barnen har också kunnat tränas att läsa av att det inte går utagera direkt utan att man måste tränas att tänka en gång till. Set är väldigt lätt att tycka

om djur och ha djur som sin bästa vän om man är traumatiserad och utsatt och det har positiv effekt. ” (Sara)

”Klienter som haft hund hela livet placeras i sex månader utan att veta var de ska göra av sin hund. Detta blir ett orosmoment många klienter blir tacksamma över att få slippa då de får ta med sig hunden hit. Mer fokus kan då läggas på själva behandlingen. ” (Anna).

”Många klienter tycker att stallet är mysigt och att de får en positiv känsla av att till exempel stå och gosa med hästen. Det syns att hästarna får stressnivåerna att sjunka, vilket blir märkbart när klienter som kommer till stallet efter ett bråk snart lugnar ner sig. ”(Klara).

”Klienterna uppskattar det väldigt mycket.”(Sven).

Ovanstående uttalanden bekräftade att djuren har varit en positiv del i klienternas behandling. Ett behandlingshem belyser hur viktigt det varit för klienterna att kunna få ta med sitt djur till behandlingshemmet, och inte behövt oroa sig för vem som ska ta hand om exempelvis hunden, och att man kunnat lägga all sin fokus på behandlingen och att bli bättre.

6.1.4 Terapeutisk poäng med djur i behandling

Vi frågade de professionella vad de ansåg vara den terapeutiska poängen med att använda djur i behandling i deras verksamheter. Några av dem svarade såhär:

”Den direkta responsen man får av kommunikation och interaktion med en annan varelse är en central aspekt, och det blir mycket pedagogik kring skötseln av djuren. Genom att maten vägs och mäts lägger vi in matematik i djurskötseln. ” (Sara)

”Vi har ett upplyst spår bredvid gården som ger klienterna möjlighet att motionera djuren både för motionens skull och för att nedkämpa drogsuget. Djuren ger klienterna en lugnande effekt. ” (Anna)

Erik menade att det handlade om att man skulle kunna ta hänsyn, känna ansvar och kunna relatera till andra.

Det som framkom i vår undersökning var att den terapeutiska poängen med att ha djur i verksamheterna i huvudsak var en blandning av pedagogiska och känslomässiga aspekter. Detta exemplifierades genom att ansvarstagande och hänsynstagande var de områden

klienterna i huvudsak skulle uppmuntras att växa i. Detta gjorde de exempelvis genom att ge djuren mat och omvårdnad.

6.1.5 Risker och svårigheter med djur i verksamheterna

Frågan om vilka svårigheterna och riskerna var med att använda djur som en del av behandlingen blev besvarade på följande vis:

”Huvudrisken är att klienterna kanske inte klarar av att vara snälla mot djuren även om de tränas i det, vilket kräver ständig tillsyn för djurens skull.” (Erik)

”Skaderisken är störst i samband med stora djur då de kan bitas, sparkas och trampa på en. Man måste vara två medarbetare när man arbetar med djur. En som arbetar med klienten, och en som kontrollerar djurets beteende. Klienterna får inte vara ensamma ens med de minsta djuren då säkerhetsaspekten är viktig. Vidare menar respondenten att djuren ska visas förtroende och vänlighet eftersom de är medarbetare.” (Sara)

Vidare menar Sara att grisar är de bästa djuren att arbeta med eftersom de väljer att gå på en gång om det inte längre passar. Hon menar att andra djur är mer tålmodiga som exempelvis hundar vilket leder till att de stannar för länge i en dålig situation. När det gäller grisar så måste klienten arbeta upp förtroendet igen till grisen.

De andra professionella beskrev också vikten av riskerna för klienterna. Några av dem svarade på följande vis:

”När jag har mina små hundar med mig så finns det en fallrisk för de äldre då de böjer sig ner för att klappa dem. Dessutom kan katterna vi har här dra in fästingar på sommaren” (Lars)

”Missbrukarnas hundar kan vara aggressiva och instabila vilket kan innebära problem, vilket också allergier kan göra. Djuren ska inte heller ses som en produkt, utan att deras förutsättningar också ska vara bra. De ska inte bara vara terapiredskap.” (Anna)

”Eftersom hästar är stora djur finns det alltid risker. Olyckor inträffar lätt om man inte är säkerhetsmedveten, och hästar kan dessutom användas som flyktdjur. Klienter med empatibrist kan vara en risk då de kan vara elaka mot djuren, vilket innebär att man måste vara uppmärksam så att ingen skadar hästarna, eller bråkar inne i stallet.” (Klara)

”Eftersom hästar kan trampas används skyddsskor med stålhätta. Deras storlek måste respekteras, och man kan inte bete sig burdust och högljutt i stallet, getterna kan också stängas.”(Sven)

Majoriteten förklarade att det var viktigt att man också såg till djurets bästa och att inte de mådde dåligt, samt att det var viktigt att där fanns någon som övervakar och att man inte lämnade djuren och klienterna ensamma. Ett annat problem de berörde var att det också fanns många som hade allergier vilket kunde bli ett problem om man hade djur i verksamheten. Detta kan begränsa användandet av djur inom olika behandlingsområden. Det kan också vara riskfyllt för klienterna. Anna löste allergiproblemet genom att de inte tillåter djuren inne i lokalerna, utan att klienterna får ha djuren i sina lägenheter. Problemet med allergier blir större för personalen på detta behandlingshem. Eftersom vissa av dem är allergiska kan de inte komma till klientens rum. Anna menar att man inte underlättar det praktiska med att ha djur på verksamheter då vår generation har väldigt mycket allergier. Om man hade underlättat det med att göra stora rastgårdar för hundar exempelvis så hade det fungerat att ha djur på mer olika verksamheter idag.

Äldreboendet där Lars arbetar berättade han att det kunde finnas en fallrisk om djuret kom mot en och man inte tänkte på att det kunde vara lätt att ramla. Det är också viktigt att tänka på att vara lugn runt stora djur som hästarna och respektera när djuret går iväg.

6.2 Analys

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka vilka argument ett antal professionella använder som motiv för att inkludera djur i behandling, och få större förståelse i hur och varför de använder djur i behandling. Vår empiri presenterar en stor bredd av målgrupp allt från äldreomsorg till flickor med självskadebeteende. Vi återspeglar detta från vårt tidigare avsnitt ”Tidigare forskning” där Håkansson et al (2008) från sin forskningsöversikt beskriver de positiva effekter djur har på människan och att djuren kan ge positiva effekter inom många olika områden. Här nedan följer vår analysering av respondenternas uttalanden utifrån tidigare forskning, samt med hjälp av teorierna Kasam och anknytningsteorin.

Kasam och salutogent perspektiv

Vi har tidigare i teoridelen nämnt känslan av sammanhang, eller kasam som det oftast kallas. Gassne (2008) förklarar att ur ett salutogent perspektiv försöker man se vilka faktorer som gör så att personer undviker utvecklandet av större problematik och behåller hälsan. Att vara nära djur och umgås med djur har man sett ge positiva effekter från tidigare forskning samt att klappa ett djur gör så att hormonet oxytocin frigörs i kroppen och man blir lugnare och stressnivån sänks. Respondenterna beskrev vid flera tillfällen att djuren har en lugnande effekt på brukarna och att det blir lättare att kommunicera med hjälp av djuren. Vi använder oss av kasam och de tre begreppen begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet för att förstå relationen mellan klienten och djuret och dess påverkan i klientens vardag.

6.2.1 Begriplighet

Begriplighet enligt Antonovsky är att man i behandling gör sammanhangen i klientens liv begripliga innan man börjar förändra saker och att personen får kunskapen om dem före åtgärd. Att man på så vis får en vardag som är strukturerad och fungerade och inte oordnad som klienternas liv kanske varit tidigare (Gagnehag & Magnusson 2006). Ett återkommande tema i respondenternas berättelser om hur de använder djur är att de hjälper att skapa struktur och rutiner för de som behandlas. För vissa grupper är det här avgörande för att få vardagen att fungera. Klara förklarade för oss att en dag kan se ut som så att de alla äter frukost tillsammans, sedan att man går ner till stallet och tar hand om hästarna och rider dem. Efter man ätit lunch så pratar man om dagen och det blir fokus på skolan under eftermiddagarna. Genom att djuren har behov blir det ett rutinmässigt mönster i dagarna, att man måste varje dag gå ner till stallet för att ta hand om hästarna. Klara berättade att många av klienterna tycker det är mysigt att bara stå och gosa med hästen och att klienter kan lugna sig snabbare efter ett bråk genom att bara vara i stallet med hästarna. Genom att skapa rutiner och strukturera klientens tid på verksamheten kan på så vis göra allt mer begripligt.

6.2.2 Hanterbarhet

Enligt Antonovsky handlar hanterbarhet om att kunna möta olika utmaningar i livet och uppleva att man har resurser till det. Att man har vissa resurser under kontroll som både är

ens egna och andras resurser. Har man en hög känsla av hanterbarhet kan göra så att man inte känner sig som ett offer för omständigheterna (Gagnehag & Magnusson 2006).

Anna förklarade att klienterna har på deras verksamhet hade möjligheten att kunna ta med sig sina egna djur till verksamheten. Detta underlättar då den intervjuade förklarade att klienterna på många ställen inte har möjligheten att kunna ta med sig sitt djur och detta blir ett orosmoment för klienterna. Deras djur har kanske funnits där för dem under en lång tid och att lämna bort djuret i många månader kan göra så att klienterna tänker på hur det är med djuret och tappar fokus på behandlingen. Detta tolkade vi som att det blev klienternas egen resurs för att kunna hantera vardagen och utmaningen att bli av med sitt drog sug. Anna berättade att när klienter är ute och går med hundarna så känner de mindre drog sug, och menar att djuret gör så att klienten känner trygghet. Anna menar att de är också väldigt medvetna om att medikaliseringen i socialt arbete ökat och att de jobbar på att hitta andra alternativ såsom massage, avslappning och djur. Att man erbjuder en promenad med hunden istället för behovsmedicin vilket ger bättre effekt på lång sikt. Det blir de resurser behandlingshemmet kan ge klienten för att kunna hantera de problem klienterna har i vardagen.

6.2.3 Meningsfullhet

Meningsfullhet är enligt Antonovsky att känna delaktighet och medbestämmande. Det uppstår när man får känna att man är delaktig, när man känner något är värt att engagera sig i och att man har känslan att man kan påverka sitt egna liv och känna att man är sedd och viktig (Gagnehag et al 2006).

Efter vår kodning av svaren var det vår tolkning att för klienterna kändes det meningsfullt att kunna ta hand om djuren och att känna att de ansvarade för något. Sara berättade till oss att på deras verksamhet hade klienterna stort ansvar över djurens skötsel. Alla klienter fick ett område att sköta om i syfte att ansvars känslan skulle få dem att växa och att klienterna på detta sätt ska känna att de hjälper någon annan levande varelse och inte bara bli hjälpa själva. Antonovsky menar att människors erfarenheter präglas av delaktighet, och om man känner att man är delaktig i något så förstärkt känslan av sammanhang. Detta i sin tur gör så att man behåller hälsan även fast man får motgångar (Gagnehag et al 2006). Djuren kan på så vis göra så att klienterna känner sig delaktiga genom att i och med djuren har behov och behövs skötas

om har klienterna ansvaret att se till att djuren har det bra, på så vis blir det mycket fokus på djuren och inte på de problem man har i vardagen. Detta tolkade vi som att klienterna fick känslan av ett salutogent perspektiv, där man inte lägger fokus på klienternas problem eller svagheter utan att man fokuserar på det positiva och det som är bra. Djuren bidrog på detta vis till att sätta fokus på det positiva i klienternas liv än det negativa gör.

Anna berättade för oss att för klienterna så har många av deras familj och flickvän/pojkvän tagit avstånd från dem på grund av deras problematik, men att djuren alltid funnits där för dem och att det är ett kravlöst förhållande man har till dem. Klienterna kände sig på så vis sig sedda och att de var viktiga för någon.

6.2.4 Anknytning till djur

John Bowlby räknas som den som grundlade anknytningsteorin. Han menar att anknytningsteorin betraktar de intima band som man har till andra individer. Som vi tidigare beskrivit i teoriavsnittet så handlar det om att man vill ge omvårdnad till någon annan eller att man får omvårdnad av någon, och på så sätt kan den psykiska hälsan förbättras (Bowlby 2010).

När människor är sjuka, behöver omvårdnad eller tröst så söker man sig till sin anknytningsgestalt. En anknytningsgestalt är någon som är nära och tillgänglig och kan ge känslan av trygghet hos människor, men att man också har gränser med anknytningsgestalten som man använder som ett kommunikationssätt för att visa när man är tillgänglig och när man vill ta avstånd (Bowlby 2010). Genom våra intervjuer tolkade vi det som att djuren på verksamheterna kunde bli en anknytningsgestalt för klienterna. Vi tog tidigare upp att hos vissa klienter har deras familjer tagit avstånd från dem på grund av deras problematik, och att djuret de har kanske är allt de har kvar i livet. Djuret blir då en källa av trygghet för klienterna när de mår dåligt. När man kommunicerar med en människa finns det en risk att man blir avvisad, medan djuren inte dömer utan de finns där tillgängliga i alla lägen. Djuret kan också finnas där för att hjälpa till med kommunikationen med en annan människa som man har en relation till, och för att bygga upp ett förtroende igen. Sara förklarade det genom att de haft väldigt traumatiserade barn på deras verksamhet som inte pratar, men etablerar de en kontakt med en häst eller gris på verksamheten så kan man spinna vidare på det samtalsmässigt. Samma gäller de föräldrar som skriker och är häftiga mot sina barn att man

med hjälp av djuren lär sig kunna anpassa kroppsspråket efter situationen. Beck-Friis (2007) refererar till Winnicotts teorier där han belyser barnets trygghet till mamman, och hur barn separerar stegvis från mamman för att upptäcka det runtomkring sig. Barnet tar då in olika saker som exempelvis ett gosedjur för att övermanna beroendet den har till sin mamma. När vi blir vuxna så kan vi också hamna i situationer där man behöver något som skapar trygghet och djur kan vara ett sätt. Vi reflekterar det som att djuret kan bli den tryggheten för klienter som de saknar från sin familj eller vänner som tagit avstånd från dem. Vi ser det också som att på de behandlingshem där klienterna är väldigt unga och är borta från sina föräldrar behöver någon som alltid är där för en, och får en att må bättre när man mår dåligt.

Beck-Friis (2007) belyser ordlös kommunikation i sin bok, att det som inte blir sagt har alltid varit en viktig informationskälla. Exempelvis har kroppsspråk, ansiktsuttryck, ögon med mera ibland varit viktigare informationskällor än själva talade ordet. När man fäster sig vid en individ så kallas det ”attachment bonds”, vilket man också kan utveckla till sina hundar. Hunden har en förmåga att ge kärlek samt hunden skapar tillit som väcker människors vårdnadsinstinkt, människan får som sagt både kärlek och kan ge kärlek tillbaka. Hunden dömer aldrig dig och kritiserar aldrig dig utan ger sin ägare eller människor känslan av att man är betydelsefull (Beck-Friis 2007). Detta stämmer in på vad de professionella sagt om vad brukarna kände för djuren på verksamheterna, men det fanns också en risk med detta. Många av djuren var väldigt tillgängliga och stannar även i situationer där de borde gå. Det finns en risk att djuren kunde komma till skada, eller att klienterna inte fick chans att jobba på tilliten igen till djuret om det alltid stannade fast klienten kanske inte alltid behandlar det rätt. Det är också viktigt att tänka på djurets säkerhet.

6.2.5 'Evidensbaserad intervention' i kontexten AAT

I problemformuleringen beskrev vi hur det inom forskning kring AAT haltar med bevis för vilken effekt AAT har. Å ena sidan finns det många påståenden och beskrivningar av den positiva effekt AAT har, å andra sidan beskrivs de påståenden som anekdoter snarare än baserade på etablerad forskningsmetod.

Den uppfattning vi fick utifrån intervjuerna vi utfört är att motiven bakom användandet av AAT till stor del var pragmatiska, baserade på terapeuters önskan att kombinera egna intressen med arbete, eller liknande, och sällan verkade komma från en evidensbaserad

förståelse kring hur och när AAT kunde leda till specifika effekter för klienter i deras behandling.

Vidare kunde vi också se hur vaga och pragmatiska bakgrundsmotiv också verkade leda till en ganska vag och oprecis användning av djur i terapeutiskt syfte. Djuren fanns där, på plats, och förväntades ha en lugnande effekt, men djuren användes inte på ett metodiskt sätt i behandlingssyfte. När det kom till evidensbaserad intervention verkade de professionella på de verksamheter vi intervjuat inte lägga vikt på huruvida det fanns etablerad evidens för AATs effekter, utan det poängteras utav dem att de inte använde det som terapeutisk poäng i många fall då man inte får kalla det terapeutisk behandling. Detta beroende på att respondenterna enligt egen utsago inte fick påstå att de använde AAT som terapeutisk behandling om de inte var utbildade terapeuter. Det respondenterna mer funderade över var de praktiska aspekterna som till exempel att man behövde ha större rastgårdar så att det blev mer praktiskt för dem som hade allergier, och att man tidigt skulle presentera djur som en del av behandlingen. Vidare skulle man ha möjligheten att lära sig om det under olika utbildningar, eller kunna ta med sig sitt husdjur. De här delarna menade respondenterna var hinder som gör att djurbaserad terapi används i så liten utsträckning här i Sverige.

När vi ställde frågan till våra respondenter varför djurterapi inte fått samma genomslagskraft i Sverige som utomlands så menade respondenterna att det beror mycket på att många har allergier, eller att vi förlitar oss på vad läkaren säger, och kanske att vi tenderar att se medicinen som lösningen på alla våra problem. Detta har vi funnit stöd i en rapport skriven av Sandgren (2008). Författaren till rapporten menar att det blir ett motstånd att införa hästar eller djur inom behandling då det finns en föreställning att det inte finns vetenskapligt stöd för vilka effekter behandlingen kan ge. Ett annat hinder är att det finns restriktioner för att ha djur i verksamheterna på grund av allergier. Hästunderstödd terapi är som sagt inte en egen behandlingsmetod, men man kan ändå med hjälp av hästarna eller andra djur skapa en bra behandling för klienterna (Sandgren 2008).

Beck Friis (2007) menar att i Sverige så har det funnits ett stort motstånd att använda sig av AAT som en terapeutisk resurs på ålderdomshem eller kliniker, trots att det finns internationell forskning som påvisar positiva effekter inom områdena. Utomlands är djur i vården och inom olika institutioner mer vanligt förekommande än vad det är i Sverige. Detta

kan förmodligen bero på att i flera länder har de speciella universitetsutbildningar för exempelvis vårdhundförare som finns i England, USA och Österrike (Beck-Friis 2007). Problemet ligger förmodligen i som både Beck Friis (2007) och respondenterna nämner att i och med att det finns knappt någon utbildning inom ämnet i Sverige gör att det används i liten utsträckning inom vård och omsorg.

Evans och Grey (2011) menar i sin rapport att det behövs ett mer evidensbaserat ramverk för AAT. Evans och Grey (2011) menar att AAT har fått väldigt liten uppmärksamhet inom socialt arbete och för forskare. Brist på evidensbaserad ram för AAT kan leda till etiska säkerhetsfrågor för de socialarbetare som använder sig av det. Hur kan man utveckla evidens inom AAT? Eftersom användningsområdet är så brett, och förväntade effekter av olika karaktär så måste ramverken för hur man söker evidens se olika ut. De olika typer av effekter respondenterna pratar om är bland annat:

- Att de äldre upplever en ökning av sin fysiska rörlighet.
- Att äldres demensutveckling tillbakabildas eller bromsas
- Inom missbruksvården upplever klienterna minskade abstinenssymtom
- Flera olika målgrupper klarar sig på lägre medicindoseringar.
- Traumatiserade barn uppges kunna kommunicera känslor i större utsträckning, samt att de sägs känna en större trygghet.
- Unga med en kombination av olika diagnoser och aspbergers syndrom får kognitiva effekter i det att de utvecklar nya metoder att interagera socialt.

Var och en av de ovan nämnda effekterna saknar i stort egna evidensramverk. Förslagsvis kan detta lösas genom att mallar med precisa frågor ställs till klienterna både före och efter behandling i utvärderingssyfte. Ett annat förslag är att blodets oxytocinhalter mäts, att dokumentation på medicinreduktion presenteras och så vidare. Vad man menar med ”bevis” råder det ibland oenighet om men en allmänt vedertagen metod för utvärdering borde användas. Att AAT underlättar genomförandet av andra behandlingar är en annan effekt djur kan ge i det att de är hjälpmedel i arbetet för socialarbetaren och/eller terapeuten. Ett sätt att få evidens på att AAT kan agera som en effektiv ”tidssparare” i behandling skulle kunna

anses bevisat i kortare insatser, eller case-studies beskrivna på ett systematiskt sätt av behandlare om hur sagda insatser märkbart hjälps av AAT.

Ett evidensbaserat ramverk för AAT hade kunnat se ut som så att det blir som ett verktyg för socialarbetarna som planerar, utför och följer sedan upp den nya kunskap de får av interventionen. Genom ramverket kan socialarbetarna senare identifiera vad som behövs göras och vilka resurser som behövs för att interventionen ska lyckas. En av våra respondenter berättade att de haft djur i verksamheten sedan 1992, men att det inte var något de gått ut med då det ansågs konstigt då, men att man nu kan prata om det som en del av en god verksamhet. Respondenten menade att denne själv varit dålig på att gå ut med det och dokumentera. Under rubriken "Risker och svårigheter med djur i verksamheterna" skrev vi om en annan professionell som menade att man inte underlättar det praktiska när det gäller djur i verksamheter, att man kan hitta olika lösningar som större rastgårdar för de som har allergier, till exempel. Det finns stor variation i hur djur används inom olika verksamheter och vilken effekt man vill uppnå med det, problemet ligger i att man måste anpassa utvärderingen av djur som del i behandling efter många olika typer av interventioner. Ingen av de professionella hade någon utbildning inom djurterapi, fast att några arbetat många år med det. De anställda hade behövt ha möjligheten att ta del av forskning kring ämnet, samt att kunna ta del av andras erfarenheter inom ämnet.

Vi tog i evidenskapitlet upp tre kunskapskällor som man utgår efter om det är evidensbaserad praktik; man beslutar efter den professionelles erfarenhet och förmågor, klienternas erfarenhet och den vetenskapliga kunskap det finns inom området. Evans och Grey (2011) menar att för att AAT ska öka så måste socialarbetarna vägleda och informera om AAT. De menar att socialarbetarna har ett ansvar att bidra till utvecklingen och att utöka forskningen kring AAT för att det ska kunna öka i samhället. Den vetenskapliga kunskapen är en viktig del i den evidensbaserad praktik för att en intervention ska kunna genomföras. Som Evans och Grey (2011) tog upp tidigare så är det svårt att forska inom detta område då forskning inom det har varit mest bara genom observation. Problemet med observation blir att de inte kan ta del av de professionellas kunskap och erfarenhet bakom det, eller klienternas perspektiv av att ha djuren som en del i behandlingen. Enligt oss skulle man kunna använda sig av en djupgående kvalitativ undersökning där man intervjuar både personal och klienter, för att kunna ta del av deras upplevelser utav att ha djur som del av behandlingen.

7 Avslutande diskussion

Nedan presenterar vi först en sammanfattning av vår studie, och vilka resultat vi fick, för att sedan göra en reflektion över studien under rubriken ”Diskussion”. Förslag till fortsatt forskning kring ämnet kommer även att diskuteras.

7.1 Sammanfattning

I vår studie har vi varit intresserade av att veta vilka effekter djur som del som terapeutisk behandling i socialt arbete ger, samt vad olika professionella baserat sin användning av AAT på. I vår studie har det framkommit att användandet av djur i behandling inte bara är möjligt, utan till och med önskvärt inom många olika områden. Vår första frågeställning var vilken är den terapeutiska poängen med att ha djur i behandling. Undersökningens resultat pekar på att det varierar från behandlingshem till behandlingshem och att det kunde bero på olika faktorer. En gemensam faktor som flertalet av de professionella nämnde var att kommunikationen med djuret och effekten djuren kunde ge var en viktig orsak till användandet av djur i behandling. Med hjälp av djuren kunde många klienter lära sig ta ansvar och ta hänsyn till en annan levande varelse, detta genom att exempelvis ge djuren omvårdnad och mat när de behövde det.

Vår andra frågeställning rör hur interventionen ser ut på de olika behandlingshemmen. Vi fick varierande svar angående interventionens utseende. Flertalet av de professionella framhävde att djuren kunde vara där som stöd till klienter i att finna tillbaka till sig själva igen. På många av behandlingshemmen kan det se ut som så att klienterna tar hand om och ansvarar för skötseln av djuren med hjälp av personalen. Ett viktigt syfte med detta är att klienterna ska få möjligheten att känna de tar hand om någon och inte bara blir omhändertagna själva.

Den tredje frågeställningen är hur de professionella beskriver de effekter de uppnår genom användning av djur i behandling. De olika effekterna som djuren gav var att klienterna blev gladare av djurens närvaro samt att djuren fyllde en viktig social funktion i deras liv. Djuren spelade även en roll som pedagogiska hjälpredor i det att klienter fick lära sig de rent praktiska detaljerna i att ta hand om en annan levande varelse, och att ta ansvar. En viktig aspekt att poängtera är att det förväntades olika effekter inom de olika behandlingsområdena.

Inom behandlingsområdet som var ett äldreboende var de förväntade effekterna att de äldre skulle få ökad fysisk rörlighet, medan på ett boende för missbrukare var den önskade effekten att det skulle minska klienternas abstinens. Det framkom mestadels bara positiva effekter såsom att de klienter som saknar närhet och stöd från närstående istället kunde få det från djuren på verksamheterna. När vi ställde frågan vilka de negativa effekterna var så handlade det till stora delar om allergier och de få klienter som inte gillade djur. En annan aspekt gällde även djurens säkerhet och välmående. Alla respondenter var eniga om att djurens välmående var viktigt eftersom de inte var att betrakta som saker eller redskap, utan som levande varelser.

7.2 Diskussion

Vi påbörjade den här studien utifrån utgångspunkten att vi ville veta mer vilken roll djur i behandling kan ha, då vi inte visste mycket om det sen tidigare. Under arbetets gång med uppsatsen väcktes det frågor hos oss om hur mycket man tänker på djurens bästa i detta sammanhang. Som vi tidigare beskrivit i uppsatsen så finns det väldigt mycket forskning om de positiva effekter djur ger på klienter, men ingenting alls om hur detta påverkar djuren. Vi hade många tankar om vad resultatet av vår studie skulle bli. Även om mycket stämde överens med vad tidigare forskning sagt, blev vi ändå förvånade att ingen av de professionella hade utbildning om hur man använder djur i behandling.

I problemformuleringen berättar vi att intresset för att använda djur i behandling i Sverige har ökat, men vid en internationell jämförelse praktiseras djurterapi i relativt begränsad omfattning i Sverige. På Malmö högskolas kurs om arbete i vården med hundar och hästar poängterar de på deras hemsida att om man ska införa djur i behandling är det väldigt viktigt att personalen är legitimerad till det och att man har en bra grund för att kunna använda djur i behandling. De professionella vi intervjuade sa att de inte hade någon utbildning inom området, utan att de kallar det aktiviteter eller att man har djuren på verksamheterna på grund av att klienterna hade önskemål om det. På några av behandlingshemmen så var personalen sen innan intresserad av exempelvis hästar och ridning och tyckte det vore kul att kombinera detta med arbetet. Risken vi tänkte på med detta är att om man inte har någon specialiserad utbildning i grund kan det finnas en risk att djurets hälsa äventyras. En av de professionella sa att hundar är väldigt tålmodiga och stannar ofta kvar fast någon behandlar dem illa. Vi anser

att för djurets bästa är det viktigt att man anpassar djur efter klienter, och att man därför behöver utbildning att grunda praktiken på.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Under uppsatsarbetets gång har vi uppmärksammat att det finns tämligen lite svensk forskning kring ämnet djur i behandling. Det saknas vetenskapliga teorier om hur samspelet mellan djur och människor fungerar (Andersson 2012). Man kan med god säkerhet styrka att djur har en god effekt i behandling, men man vet inte mycket om hur eller varför. Förslagsvis hade ett angreppssätt kunnat vara att man mäter oxytocinhalten i blodet under pågående försök och jämfört resultaten med en kontrollgrupp. Att forska kring oxytocinets inverkan på anknytningen mellan djur och människa känns också meningsfull då djuren ofta används som substitut till mänskliga anknytningsfigurer under behandling såsom vi berört i kapitlet 6.2.4.

Referenser:

- Ahrne, G & Svensson, P (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber
- Andersson, U. (2010) *Passage – att använda hästar i psykiatrin*. Skellefteå: Psykiatriska kliniken i Skellefteå.
- Andersson, P. (2012) ”Tänk om det är djuren som har tämjt oss” (elektronisk) *Forskning och Framsteg* <http://fof.se/tidning/2012/8/tank-om-det-ar-djuren-som-har-tamjt-oss> (2014-01-06)
- Arbin, C. (1994) *Hippoterapi*. Färentuna: KIKKULI Förlag AB
- Aspers, P (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtidigt*. Malmö: Liber.
- Banks & Banks (2001) The Effects of Animal-Assisted Therapy on Loneliness in an Elderly Population in Long-Term Care Facilities, *The Journals of Gerontology*, vol 57, issue 7, p. 428-432.
- Beck-Friis, B & Strange, P & Beck-Friis, A. 2007, *Hundens betydelse I vården-erfarenheter och praktiska råd*. Göteborg: Gothia Förlag AB
- Bowlby, J. (2010), *En trygg bas*. Stockholm: Natur & Kultur
- Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Evans & Grey (2011) ”The Practice and Ethics of Animal-Assisted Therapy with Children and Young People: Is It Enough that We Don’t Eat Our Co-Workers?” *British Journal of Social Work Advance Access published June 21, 2011* sid.1-18
- Dn. SE. Hund gör dig sund. Annette Fröstberg/TT. **Uppdaterad 2010-04-06 09:49.**
Publicerad 2010-04-05 14:50 <http://www.dn.se/nyheter/vetenskap/hund-gor-dig-sund>
:HÄMTAD:2013-05-08
- Gagnehag, K & Magnusson, A (2006) *Det salutogena perspektivet -ett möjligheternas förhållningssätt*. Växjö: Växjö Universitet Institutionen för pedagogik/IKM Pedagogik med inriktning mot ungdoms- och missbrukarvård Mars 2006.MBC 233.

Gassne, J. (2008). *Kasam salutogenens, kasam och socionomer*. Lund : Socialhögskolan, Lunds universitet

Historiska museet Djuren och människorna 31 januari 2007.

<http://www.historiska.se/historia/medeltiden/livochsamhalle/djurenochmanniskorna/>

Hämtad:2013-05-10

Håkanson, M, Palmgren Karlsson, C, Sallander, M, Henriksson, G. (2008) *Husdjur och folkhälsa*. SLU

Jergeby & Sundell (2008) ”Evidensbaserat socialt arbete” i Jergeby (red.) *Evidensbaserat socialt arbete*, Stockholm: Gothia Förlag

Josefsson, M. *Miljömagasinet* 17, 27 april (2007). Djur och natur i vården - framtidens medicin http://www.miljomagasinet.se/dokument/nytt/070507_djur.html

Kvale, S & Brinkmann, S. (2010). *Den kvalitativa forskningsintervjun* Lund: Studentlitteratur AB

Larsson, K. (2010) *Intresset för djur i behandling ökar* (elektronisk)

<http://www.fsa.se/Tidskriften/2010---nummer/TA-nr-6/Intresset-for-djur-i-behandling-okar/>

Hämtad: 2014-01-22

Malmberg, K (2008) Utövande arbetsterapeuters syn på Animal-Assisted Therapy

(AAT) inom svensk arbetsterapi. JÖNKÖPING: HÄLSOHÖGSKOLAN. Avdelningen för Rehabilitering

May, Tim (2010). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

Norling, I. (2002) *Djur i vården. Om hur sällskapsdjur kan påverka äldres hälsa och livskvalitet, egenvård och oberoende, avlasta och förbättra vård och omsorg, sänka vårdkostnader och förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö*. Göteborg: Sektionen för vårdforskning vid Sahlgrenska universitetssjukhuset.

Pavalides, M. (2008) *Animal assisted interventions for individuals with autism*. London: Jessica Kingsley Publishers

Professionella med varierande befattning på olika behandlingsalternativ (2013)

Sandgren, V. (2008) ”Kvalitetskriterier för utövare och verksamheter” Jordbruksverket:
Agroväst AB

Skogh, C. (2010), *Hästens läkande kraft, kommunikation, närhet, sinnesro*. Trollhättan:
KIKKULI Förlag AB

Silfverberg, G.(2009) ”RIDTERAPI – FAKTA OCH FRAMTID”. Stockholm: Ersta Sköndal
högskola Förlag

Socialstyrelsen 2013 ”Att arbeta evidensbaserat”

<http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/attarbetevidensbaserat>

Sundell, Soydan, Tengvald & Anttila (2010) From Opinion-Based to Evidence-Based Social
Work: The Swedish Case, *Research on Social Work Practice*, 20, (6), 714-722

Traetteberg, E. (2006). *RIDNING SOM REHABILITERING*. OSLO: Akilles. Beitostölen
Helsesportcenter

UNT.SE. : Lena Wrede/TT Spektra Husdjur med historia. Publicerad: 2011-04-04 09:00,
senaste uppdaterad: 2011-08-16 14:08 <http://www.unt.se/husdjur/husdjur-med-historia-1301456.aspx> Hämtad: 2013-05-10

Uvnäs Moberg, K. (2000). *Lugn och beröring oxytocinets läkande verkan i kroppen*.
Stockholm: Kerstin Moberg och Bokförlaget Natur och Kultur

Velde ”a”, Cipriani ”b” and Fisher ”b”, (2005). “Resident and therapist views of animal-
assisted therapy: Implications for occupational therapy practice.” *Australian Occupational
Therapy Journal* (2005) 52, 43– 50

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig
forskning*.

LUND
UNIVERSITY

Bilagor

2013-09-04

Hejsan!

Vi är två elever som går på Socionomprogrammet vid Lunds Universitet Campus Helsingborg. Det har nu blivit dags för oss att författa vår C-uppsats, och vi har valt att fördjupa oss i användandet av djur som en del av behandlingen inom olika institutioner. Vi skulle vilja veta vilken som är den terapeutiska poängen att ha djur i behandling. Det vi vill veta av er är vilka de förväntade effekterna djuren har i behandlingen i relation till era övriga behandlingsmetoder. Djur används som del av behandling inom väldigt många områden som spänner över allt från behandlingen av autism till att ha en rehabiliterande roll inom kriminalvården. Det vi vill ha fram är hur djuren används inom just er behandlingsform, och vilka effekter ni önskar uppnå. Den beräknade tiden för intervjun är ca 20 minuter.

Vi skulle bli mycket tacksamma om du eller någon av dina kollegor hade kunnat medverka i en intervju då det är vitalt för vår forskning. Vi är väldigt flexibla med våra tider och kan ta intervjun per telefon om så önskas.

Med vänliga hälsningar Robert Ludekus & Marina Kron, Lunds Universitet Campus Helsingborg

Marina Kron nås dagtid på nr: 070 330 26 27. Robert Ludekus nås dagtid på nr: 0730 528 305

FRÅGEFORMULÄR

- 1) För och efternamn och utbildning på respondenten
- 2) Vilket är ert ansvarsområde
- 3) Hur ser verksamheten ut?
- 4) Vilka djur används/är en del av verksamheten?
- 5) Har ni alltid haft djur i verksamheten?
- 6) Varför blev er organisation intresserade av att använda djur som en del av behandling?
- 7) Hur ser en arbetsdag ut för dig när du jobbar med djur i ditt yrke?
- 8) I vilken utsträckning används djuren i samspel med brukarna under ditt arbete?
- 9) Vilken är den terapeutiska poängen med att använda djur i ert arbete?
- 10) Finns det några svårigheter eller risker med att använda djur i behandling? Om ja: Vilka?
- 11) Tror ni att djuren i behandlingen kunnat ersättas med något annat? Vilket?

- 12) Hur har de som genomgått behandling här sagt sig ha förupplevelser av djuren?
- 13) Finns där något du skulle vilja tillägga?
- 14) Varför tror du att djurterapi inte har slagit igenom lika mycket här som utomlands?
- 15) Vad tror du behövs för att djur inom socialt arbete ska utvecklas i framtiden?